

۳. آمیزش آموزش با اصول تکنولوژی، کار خلاقه و تولیدی و

تحقیق.

۴. بسیج و سهم کردن توده‌های کارگری در آموزش و

پرورش.

در این میان مهم‌ترین توفیق در اجرای هدف اول از طریق حذف شهریه، تأمین وسایل کار و کتابهای درسی مجانی، بورسهای تحصیلی و کمکهای اقتصادی به آموزش‌یابندگان بوده است.

پیکار با بیسوادی

کارشناسان اعزامی یونسکو که در ۱۹۶۴ برای ارزیابی کار به کوبا سفر کرده‌اند در گزارش خود به صرف بی‌دریغ منابع انسانی، زمانی و مادی اشاره دارند. و از آن برتر سازمان سیاسی نهضت و برنامه‌های مشخص و طرحهای دقیق را از علل موفقیت آن دانسته‌اند. علاوه بر آن لازم است به عوامل مساعد طبیعی - انسانی اشاره شود که نهضت از آن برخوردار بود. این عوامل عبارتند از: ۱- یکسانی زبان، ۲- آب و هوا و شرایط جغرافیائی، ۳- تراکم و فشردگی جمعیت. و این هر سه در موفقیت يك برنامه و یا لااقل طول زمانی آن تأثیر دارند. طرح ریشه‌کنی بیسوادی در کوبا با دو برنامه کوتاه مدت و دراز مدت مشخص شد. هدف اولیه برنامه یکساله سوادآموزی رساندن هر فرد به سطح یادگیری کتاب اول بود. یادگیری این کتاب به زمانی معادل سه ماه نیاز داشت که طی آن سوادآموز خواندن و نوشتن را می‌آموخت. دوره‌ای که برای رساندن همه بیسوادان کشور به این مرحله در نظر گرفته شد یکسال بود. در ۱۹۵۹ وزارت آموزش و پرورش کار تأسیس کمیسیونهای سوادآموزی و آموزش پایه را در سطح کشور، ایالت و شهر بر عهده گرفت.

در ۱۹۶۰ کار جمع‌آوری واژگان کارگری و دهقانی برای به کار گرفتن در کتابهای درسی انجام و خاتمه پذیرفت. در همین سال روش تعلیم به آموزگاران و آموزشیاران آموخته شد. و بعد به کار تهیه آمار پرداختند تا تعداد و پراکندگی بیسوادان مشخص شود.

سال ۱۹۶۱ رسماً سال آموزش اعلام شد. شعار عمومی برای ملت کوبا در آن سال این بود «اگر با سوادی به دیگران بیاموز، اگر بیسوادی از دیگران بیاموز». دانش آموزان ده پانزده ساله با شور و شوق و با مشعل و کتابی دردست به مناطق کوهستانی و دهات دور افتاده و صعب‌العبور برای یاد دادن خواندن و نوشتن به بزرگسالان

درکوبا

فرشته کاشفی

انقلاب آموزشی

بی‌گمان ریشه‌کن کردن بیسوادی از موفقیتها و دست‌آوردهای مهم انقلاب کوبا بوده است. این تلاش صرفنظر از نقش اساسی آن در حل مشکلات اجتماعی کوبا، از نظر شیوه و روش کار دارای ویژگیهایی است که آن را در میان جنبشهای مبارزه با بیسوادی جهان متمایز می‌سازد.

انقلاب کوبا با خود تغییرات زیادی به همراه آورد و شیوه جدیدی از تفکر و زندگی عرضه داشت که با آنچه قرن‌ها در آن کشور و سایر کشورهای امریکای لاتین سابقه داشت شدیداً در تعارض بود. بظاهر انقلاب کوبا از نظر ساختار نهادها و مفاهیم به آنچه در کشورهای سوسیالیست اروپای شرقی و چین ارائه شده است شباهت دارد ولی در عمل روایت کوبا از سوسیالیسم روایتی یگانه و بغایت متفاوت بوده است.

در کوبا حکومت از يك روش توتالیستی (یا توتالیتیر Totalitarian) پیروی می‌کند که در آن حزبی واحد و حاکم وجود دارد و با رهبری فردی اداره می‌شود. کنترل و نظارت دولت در سطح وسیع اعمال می‌شود. رهبری انحصاری تمامی رسانه‌های گروهی دردست حزب است و تمامی سازمانها و فعالیتها از مرکز اداره می‌شود. در این مجموعه، هدف غائی و اساسی نظام آموزشی تغییر و تحول و انتقال افراد تحت کنترل این نظام است به سوی کمال مطلوبی که اومنیسم سوسیالیستی نام دارد با نظامی سیاسی که مهر کمونیسم را بر پیشانی خود دارد.

«طرح بزرگ» انقلاب آموزشی کوبا را چهار هدف اساسی زیر مشخص می‌کند:

۱. همگانی کردن آموزش و پرورش از مهدکودک تا دانشگاه تا آنجا که دانش و تکنولوژی دردسترس همگان قرار گیرد.

۲. جهت‌دهی مارکسیستی به امر آموزش و پرورش (رسالت ایدئولوژیک آموزش).

این مشکل به وجود آمد.

نخستین اقدام «نشر انقلابی» انتشار کتابهای دانشگاهی و توزیع مجانی آن بین دانشجویان دانشگاهها بود. این اقدام نشان داد که زمان مناسب برای طرح سیاست انتشاراتی تازه تری در سطح کشور فرا رسیده است و بنابراین در ۱۹۶۷ سازمان جدیدی احداث شد به نام «انستیتوی کتاب کوبا» که ضمن برخورداری از روحیه انقلابی و مثبت «نشر انقلابی» قادر بود در زمینه نشر کتاب برنامه‌ای کامل و همه‌جانبه و در عین حال بلندپروازانه اجرا کند. انستیتوی کتاب کوبا سعی کرده است کلیه عوامل مؤثر در مسائل مربوط به کتاب از قبیل ویرایش، تولید، توزیع، روابط عمومی و تجارت خارجی را در یک واحد مستقل سازمانی متحد و هماهنگ سازد. هدف این مؤسسه پاسخگویی به نیاز روزافزون مردم به کتاب و سایر انواع نشریات بوده است.

در کنگره «مسائل آموزش و فرهنگ» هدفهای اصلی این مؤسسه از بدو احداث به روشنی بیشتری بیان شده است: «همکاری مؤثر در تلاش عظیم آموزشی که هم اکنون در کشور در جریان است از طریق دنبال کردن و تحقق هدفهای اصولی و اساسی زیر به ترتیب اهمیت و اولویت:

- انتشار کتابهای درسی؛

- انتشار نشریات کمک درسی؛

- انتشار کتابها و نشریات کودکان و نوجوانان؛

- انتشار کتابهای سیاسی و ایدئولوژیک.

به دست دادن این تعریف استراتژیک به معنای آن نیست که از سایر اهداف غفلت و یا چشم‌پوشی شده باشد.»

در ۱۹۵۹ تولید کتاب ۲۰۰ عنوان و حدوداً یک میلیون نسخه بود. در ۱۹۷۲ تعداد کتابهای منتشر شده از سوی «انستیتوی کتاب کوبا» به ۲۱ میلیون نسخه بالغ گردید. استفاده دقیق و مطلوب از امکانات در مقایسه دورقم ذیل مشخص می‌شود: در نخستین سال احداث، این مؤسسه کمی بیش از ۸ میلیون نسخه تولید داشت. و با افزایش کارایی همان تأسیسات و امکانات اولیه توانست این رقم را در عرض سه سال به دو برابر برساند. در پنجساله ۱۹۶۷-۱۹۷۲ تولید کتاب به ۳۹۱۱ عنوان و ۸۱۰۰۰۰۰ رسید. مطابق آخرین آمار موجود در سال ۱۹۷۸ میزان انتشار کتاب به ۴۲۵۶۰۷۰۰ نسخه با ۹۶۶ عنوان افزایش یافته است. توزیع سالانه هر یک از انواع کتاب و نشریات در جدول زیر نشان داده شده است.

کتاب

سال	عنوان	تعداد نسخه
۱۹۶۷	۵۰۰	۸۵۰۰۰۰۰۰
۱۹۶۸	۶۸۶	۱۳۲۰۰۰۰۰۰
۱۹۶۹	۶۸۵	۱۵۸۰۰۰۰۰۰
۱۹۷۰	۶۴۷	۱۶۳۰۰۰۰۰۰
۱۹۷۱	۶۲۹	۱۳۳۰۰۰۰۰۰
۱۹۷۲	۶۶۴	۲۱۱۰۰۰۰۰۰
جمع کل	۳۸۱۱	۸۸۲۰۰۰۰۰۰

مجله

سال	عنوان	تعداد نسخه
۱۹۷۰	۴۹۴	۵۶۳۷۸۳۳
۱۹۷۱	۴۷۷	۶۴۰۲۰۵۰
۱۹۷۲	۴۷۷	۶۲۶۸۳۹۶

بروشور

سال	عنوان	تعداد نسخه
۱۹۷۰	۱۹۳	۶۹۱۹۳۳۹
۱۹۷۱	۲۵۴	۶۶۱۰۶۹۲
۱۹۷۲	۱۷۸	۵۷۷۴۰۵۵

از مجموع آنچه گفته شد چنین نتیجه می‌شود که این «انستیتوی کتاب کوبا» است که در تمام زمینه‌های مربوط به کتاب و کتابخوانی کار تدوین و تعیین سیاست فرهنگی این کشور را بر عهده دارد. حال بدنیست باهم به بررسی مسائل شاخه‌ای نشر کتاب در کوبا بنشینیم.

فروش و توزیع کتاب

تا قبل از انقلاب ۱۹۵۹ کتاب تنها در شهرهای بزرگ و مهم در دسترس مردم قرار می‌گرفت. در آن دوره نیازهای بازار کتاب

نقش جهان اسلام در دانش فرهنگ نویسی

نمایشگاههای هنرهای بصری، سمینارها و کنگره‌های بسیار نیز در خدمت این هدف فعالیت دارند. دانشگاهها با بررسی خصوصیات تکاملی و روانی کودکان به این مهم توجه دارند. کتابهای کودکان بخش عمده‌ای از واردات کتاب را تشکیل می‌دهد. علی‌رغم تعداد کم چاپخانه‌های رنگی که امکاناتشان عمدتاً به نشر کتابهای آموزشی اختصاص دارد ۲/۵ میلیون نسخه کتاب برای کودکان و نوجوانان در ۱۹۷۲ منتشر شده است.

آموزش و کارورزی

تا قبل از انقلاب، کتابفروشان محدود کوبانی صرفاً فروشنده تلقی می‌شدند ولی امروز تعداد این کتابفروشان به هزاران نفر رسیده است. بیشترین درصد این گروه را زنانی با میزان تحصیلات پائین که کلاسهای کارورزی خاص را گذرانده اند تشکیل می‌دهد. در محدوده سوادآموزی بزرگسالان، بسیاری از کارگران ماهر و غیرماهر و کارکنان رشته‌های گوناگون خدمات و صنعت در کلاسهای کارآموزی و پیگیری دانشکده دهقانان و کارگران، دوره‌های دانشگاهی خاص شاغلین و یا دوره‌های زبان‌آموزی شرکت کرده‌اند. علاوه بر این‌گونه دوره‌های آموزشی که طبعاً کتابفروشان را نیز شامل شده است از سوی «انستیتوی کتاب کوبا» سخنرانیها و سمینارها و کلاسهای کارورزی متعددی در زمینه کتاب و مسائل مربوط به آن برگزار شده و نیز مطالب بسیاری در زمینه‌های مربوط به این مسأله از قبیل تولید کتاب، تکنیکهای گرافیک و نقد ادبی و غیره چاپ و منتشر شده است. دوره‌های خاص کتابفروشان تا قبل از ۱۹۷۲ که انستیتوی نامبرده برگزاری آنها را عهده‌دار شد توسط کتابخانه ملی اداره می‌شد. هدف از این دوره‌ها بطور خلاصه این است که کتابفروش طی آن کتابفروشی را به عنوان حرفه‌ای فرهنگی شناخته و روش کمک به خواننده، دریافتن کتاب مورد نظر و نحوه ترغیب خوانندگان بالقوه به کتاب خریدن و کتاب خواندن را بیاموزد.

نوشته: دکتر ج. ف. اخیدیمه

ترجمه حکیم‌الدین قریشی

از مجله Islamic Culture، چاپ حیدرآباد هند (دوره ۵۳، شماره ۱)

پیش درآمد

تاریخ فرهنگ‌نویسی در حقیقت تاریخ «آزمایش و اشتباه» است، اما فرهنگ‌نویسی تقریباً به اندازه خود نویسندگی قدمت دارد. نوشته‌های سومریان روی لوحه‌های سفالی احتمالاً اولین واژه‌نامه‌های طبقه‌بندی شده است. ورود سریانیان به بابل، حرکت فرهنگ‌نویسی را آهنگی سریعتر بخشید. در واقع نخستین اندیشه فرهنگ‌نویسی در حدود یک هزار سال پیش از میلاد مسیح علیه السلام رو به رشد نهاد. اولین مقاله به زبان چینی ممکن است به اندازه مقاله آشوریان قدمت داشته باشد. اما تعریف منظم تعداد کثیری از نشانه‌های زبان چینی یعنی «اره یا»^۱ بود که تاریخ تدوین آن را می‌توان بین ۲۰۰ پیش از میلاد و سال میلاد تعیین کرد. در حقیقت این اولین واژه‌نامه طبقه‌بندی شده بود. قدیمترین فرهنگ موجود، همان شون^۲ به زبان چینی، تألیف «هوشن»^۳ در قرن اول میلادی است. فرهنگ مذکور شامل رساله‌های دستوری بود و با فرهنگ‌نویسی اولیه عربی، که کمکی به درک و فهم قرآن و حدیث به شمار می‌آمد، نزدیکی زیادی داشت. در مراحل بعدی الفبای چینی که از لحاظ آوایی و بدون توجه به صورت کتبی آنها دسته‌بندی شده بود، در نوع چینی فرهنگ‌نویسی شمول یافت. بی‌گمان، راهبان بودایی آنها را به همان نحوی که زبان هندی، بر خلیل تأثیر گذارده بود، تحت تأثیر خود قرار دادند.

همزمان با تولد حضرت مسیح، علیه السلام، فرهنگ‌نویسی دستوری در دو زبان سانسکریت و یونانی استعلا گرفت. اولین کسی که واژه‌ها را بر مبنای اندیشه‌های فلسفی تقسیم کرد،